ANNIBALI ABBATI
ET
CAROLO ALBANIS
CLEMENTIS XI.
PONT. MAX. FRATRIS FILIIS

Seminar. Romani Convictorib.

CAROLUS DE AQUINO FOELICIT.

T Vestro, Clarissimi Juvenes, nomini inscriberem O-

 ratio-

rationem Gratulatoriam in Electione CLEMENTIS XI. *Pontificis Maximi Patrui Vestri à me Collegii Romani nomine habitam, ab argumenti dignitate consilium cæpi, à Vestra cum Optimo Pontifice Sanguinis coniunctione fiduciam. Accedit similitudo studiorum, omnisque liberalis institutionis ratio in hac ipsa ingeniorum Palæstra. Hanc Ille postquã ad summam celebritatem evexit, emensis fœlicissimè spatiis Humanio-*

rum

rum, Divinarumque diſcipli-
narum; eiuſdem gloriam no-
vis eximiæ benevolentiæ Te-
ſtimoniis prorogari voluit,
cum Vos ad ingenuas artes,
educationemque Veſtro loco
dignam eâdem viâ iuſſit eni-
ti, ubi Ille ſplendidiſſima re-
liquit ad omnem recordatio-
nem futuri temporis impreſſa
veſtigia. Vobis autem, atque
Reipublicæ ex animo gratu-
lor, eas à Vobis palam exhi-
beri ſignificationes animi ad
omnia excelſa nati, exculti-

que, quæ dignissimæ Eorum sunt, qui summam expectationem meritò sustinent tantæ imitandæ Virtutis. Nos verò Vestra ista tam excellenti laude eò maximè nomine gaudemus vehementer, quòd Nobis Patrui Vestri Imaginem illam propè Divinam non emortuis coloribus obscurè adumbratam; sed ingenii Vestri, morumque ornamentis ad vivum expressam referatis. Istâ enim Indolis elegantiâ, istâ morum

sua-

ſuavitate, eximio iſto Pietatis ſtudio, & bonarum artium ardore ſic afficimur, ut JOANNE FRANCISCO ALBANO *planè reviriſcente in Vobis, geminatoque perfruamur. Quos verò Fructus, quàm amplam laudum ſegetem à Te præſertim,* ANNIBAL *natu Maior, ſibi ſpondet Reſpublica, qui ſummâ cupiditate, & induſtriâ ad eas laudes contendis, quarum concentu, nexuque abſolutiſſimo* PATRUUS TUUS CLE-

MENS

MENS *ostendit, nullum instrumentum ad summum rerum Fastigium expeditius esse Sapientiâ? Neque enim aliud tibi exemplar ad imitandum proponis, cum tam obnixo animo Ecclesiæ Fastos, & Sacrorum Conciliorum scita pervolvis; cum Juris Prudentiæ, ac Pontificiarum Sãctionum cognitionẽ Theologiæ intelligentiâ, nervisque corroboras; cum ad Græcas litteras tanta alacritate adiungis animum: Quid*

enim

enim de Politioribus litteris dicã, in quibus haud ulli certè, quàm mihi est exploratius, abunde à Te ingenio, atque sedulitate rudẽ Cultoris manum fuisse suppletam? Verùm prolixa in me humanitate benignè, amanterque præstas, ut omnes intelligant, Tibi facultatem fortassè meam, non certè voluntatem, aut studium defuisse. Tam claris tamque præstantibus animi dotibus haud dubiè consequi posses, ut præcipua quadam honoris testifi-

stifi-

ſtificatione ab Æqualibus Tuis diſtinguereris, tametſi ex maximâ inter Mortales dignitate in Patruũ Tuum collatâ, nulla Tibi amplitudo, quam certè ſummam eſſe nemo non percipit, acceſſiſſet. Ea porrò id unice videtur in Te contuliſſe, ut quam antea amabant omnes, & amplectebantur Modeſtiã, pudorem, facilitatem Tuam, nunc etiam demirentur. Equidem ab omni ſenſu humanitatis alieniſſimum eum eſſe

opor-

oportet, qui tanta animi Tui moderatione, & æquitate non magnopere capiatur; omnibusque laudum præconiis non prædicet, & extollat mores istos ad Modestiam quidem mirè compositos, sed qui Egregias laudes Tuas in ipsa, quam præseferunt, demissione conspectiores exhibeant. Verùm, nisi me coniectura fallit, mirabitur fortasse non nemo, à me Vobis Orationem hanc Collegii Romani nomine nuncupari. Cum enim

con-

constet , Vos ipsos Collegii Romani partem esse longè nobilissimam, non alienum modò, sed planè ludicrum, ac nugatorium videatur, eandem Orationem ab iisdem dicari simul, & recipi. Verùm ii, quibus hæc cavillandi otium est, expectent, dum Vobis Vestra Virtus aditum ad graviores curas, longèque disiunctas aperiet; tunc intelligent, Vos has etiam obire partes satis commodè potuisse. Agite postremò, Clarissimi

Ju-

Juvenes, & in huius Collegii firmissimum præsidium, in Reipublicæ spem certissimam, in CLEMENTIS XI. PONT. MAX. PATRUI VESTRI *diuturnum decus, & gloriam fœliciter adolescite.*

IM-

IMPRIMATUR

Si videbitur Reverendiſſimo Patri Magiſtro Sacri Palatii Apoſtolici.

Dominicus de Zaulis Epiſc. Verulanus Viceſg.

IMPRIMATUR

Fr. Cæſar Ludovicus Saminiati Sac. Theol. Mag. & Reverendiſs. P. Fr. Paulini Bernardinii Sac. Pal. Apoſt. Mag. Socius Ord. Præd.

ORA-

ORATIO.

UOD eſt in ſubitis, triſtiſſimiſque caſibus uſitatum, ut primas ęgritudinis partes ſtupor obtineat; tum querimoniæ, luctus, ejulatus, vulnerati animi teſtes, aut veriùs ſolatia ſubſequantur; idem nobis ad optatiſſimos rerum eventus, & ſumma gaudia longè potiori jure contingeret, ſi in hac vitæ conditione, perinde læta, atque triſtia crebreſcerent; &, quarum rerum causâ acerbiſſimę calamitates tranſverſæ per omnem vitæ

partem incurrunt, earum nulla aditum nobis ad ſinceram lætitiam, nedum ad ſummam voluptatem obſtrueret. Certè, ubi primum publicè innotuit, JOANNEM FRANCISCUM CARDINALEM ALBANUM, quem, in hoc Gregorianæ Palladis Athenæo, ingenii cultum capeſſere ante luſtra non ita multa meminimus, Supremum, Maximumque Chriſtianæ Reipublicæ Moderatorem renunciatum fuiſſe; hujus Licæi, cui ſumma ſcilicet à tanto olim Alumno, nunc Principe, Parente, atq; Patrono celebritas conciliatur, non tam gaudium, ala-

critas, gratulatio, quàm quædam abalienatio mentis lætitiâ obstupefactæ, nec satis suam felicitatem capientis, fuit. Verùm, quoniam in suspicionem angusti animi trahi posset hæc ipsa gaudii magnitudo, quæ nobis eloquendi ademerat facultatem; simul, quia nostrorum pectorum sensus, ut prodire toti non possunt, ita nec immodicâ contineri diuturnitate silentii; erumpat tandem ex me vera vox, quæ omnibus faciat testatissimum, non perire apud nos gratiam, atque memoriam beneficii, quod in potissimâ parte felicitatis poni-

mus, & cujus amplitudine impellimur ad Optimũ Principem ſupra etiam, quàm valemus; ſed adhuc infra, quàm cupimus, efferendum. Atque utinam, quemadmodum veterum Germanorum moris fuiſſe accepimus, ut Diis gratias acturi in horum Templa veſtes inducerent linguis ubique excurrentibus ſcitiſſimè coloratas; ita me, quorum voluntatum Interpretem agere neceſſe eſt, eorum etiam omnium linguis inſtructum ad dicendum fas eſſet accedere. Quippe ſecus magnoperè mihi video metuendum eſſe, ne id negotii videar ſuſcepiſſe, in

quo

quo & argumenti dignitatem nullâ ſim dicendi copiâ aſſecuturus, & ab iis, quorum vices gero, nullam gratiam initurus. Quòd ſi quis hujus dumtaxat lectiſſimę Juventutis, quæ hîc ad honeſta Studia informatur, partes tueri me putat, næ ille de hujus cauſæ magnitudine nimis anguſtè cognoſcit, judicatque. Ut enim, quod immenſi eſſet operis, ab iis recenſendis abſtineam, qui poſitis in hac Paleſtrâ Sapientiæ rudimentis, ſummâ partâ gloriâ, diē ſuum objerunt; ut præteream Vaticani Patres Purpuratos facilè ducentos; Summos verò

Pontifices omnino ſeptem, quorum nunc mihi vel ipſi cineres quodammodò exilire gaudio videntur; Veſtra hîc agitur cauſa, Vos reſpicit hæc actio, Sapientiſſimi Viri, luminaque clariſſima, quotquot in hac Urbe Gentium Principe, cujuſmodi plurium hìc ego prẹſentiâ cohoneſtor, & recreor, ex his umbraculis ad pulverem, ad Solem, ad omnem promerendam claritatem nominis prodiviſtis. Video hanc noſtræ qualiſcũque demum laudis uſurpationem perſtringi facilè poſſe. Sed perfeciſti, SANCTISSIME PONTIFEX, ut, quæ decora non

erat nostri pudoris attingere; possimus etiã prædicare, quia tua: tamque hæc nobis dicere sinè periculo liceat, quàm de Te sinè dedecore tacere non licet: ut nobis fortasse verendum sit, ne quis fiduciam potiùs nostram desiderandam; quàm temeritatem arguendam putet. Verùm cum me earum rerum magnìtudo circumstet, quarum nec summa claritudo quantumlibet impigræ mentis aciem recipit, nec copia patitur, vel maximè cupienti animo morem gerere; imitari mihi proposui Planetarum Principem, quem, cum Phaëtontem filium ad

complexus, & oſcula admitteret, radios coronarios priùs depoſuiſſe Poëtæ comminiſcuntur. Non abſimili planè conſilio res à Maximo Pontifice poſt initum Summum Sacerdotium geſtas, tanquam imparem humanis oculis lucem, aſpectui Veſtro ſubducam. Sinite, ut tantiſper ex Auguſtiſſimâ fronte, humeriſque illa Summi honoris Inſignia detraham, quibus tam ipſe prægravari ſe, opprimique per ſingularem animi moderationem profitetur; quàm Rempublicam Chriſtianam præter modum extolli, atque clareſcere reli-

qui omnes intelligunt. De privato igitur, non de Principe; de JOANNE FRANCISCO ALBANO, nō de CLEMENTE UNDECIMO inſtitui dicere, eo tamen inter utrumque temperamento, ut in privato Principis, in JOANNE FRANCISCO ALBANO CLEMENTIS UNDECIMI illuſtria quædam auſpicia, & pluſquàm rudimenta eluceſcant.

Quod inter Pithagoræ prę̨ceptiones circumferri ſolet, ut ſe ab omni gerendo Magiſtratu Vir bonus abſtineat, fugite ſuſpicari à deſpectione, aut odio in Rempublicam ali-

aliquo, ab eodem fuisse profectum. Sic autem existimabat homo, ut in profanâ vetustate, Sapientissimus, procurationem omnem publici muneris, rem sacram, atque Divinam esse; à Diis, quorum munus esset, religiosè magis expetendam, quàm humanâ, vel ambitione, vel industriâ temerè suscipiendam: Non ita multo secus Plato Divinus, quem Virum in Charmide temperantem, in Lechete fortem, Amicitiæ cultorem in Lyside, in Philebo voluptatis hostem instituerat, eundem longo hujusmodi, laboriosoque ductu emol-

litum

litum, atque ſubactum, vix demum in libris de Republica, admovit ad regimen Civitatis, quam erat ingenio, quàm exitu feliciore complexus. Agite verò, & in ipſo JOANNE FRANCISCO ALBANO Sacri, Summique Principatus, qua pertractatione nullam in rebus humanis, ut ſublimiorem, ita impeditiorem eſſe præterit neminem, effigiem diſertius explicatam, atque deſcriptam ſuſpicite, quam Xenophon aliquis, aut Plato ſuis coloribus bonum Civem, egregium Principem adumbraverit. Cum verò ALBANUM ipſum dico, non de antiquiſ-

tiquiſſimi generis dignitate ſermonem habeo. Scio equidem, gentem clariorem eſſe, quàm ut cujuſquam teſtimonio illuſtrari deſideret. Scio, hìc etiam non abeſſe pervetuſtos generis Authores, incertoſque rerum maximarum rumores, veluti per manus traditos, ipsâque temporum obſcuritate clariores, quibus moris eſt primordia illuſtrium Familiarum auguſtiora facere. Sed ab ea annorum caligine claritudinem petere, nihil neceſſe eſt iis, qui in tanta luce verſantur. Facilè porro eorũ cenſum inirem, qui Domi, Foriſque præſtanti laude floruе-

ruerunt; nisi præposteræ, levisque esset operę, coram lucidissimo Sole, minoribus stellis illustrem Noctem non admirari modò; sed quęrere. Atqui, quamvis nō quoquam oculos ALBANUS posset cōvertere, ubi nō illi vestigia domesticę laudis occurrerent, non idcirco erat nescius, obsoletas Majorum, & cariosas imagines, tum siqua sunt congiaria, atque stipendia, quibus homines Fortunæ ingenio obærari solent, rem esse mutuatitiam, & evanidam, ubi sola laudatur, maximo tunc verò solùm in pretio habendam, cum inde subsidia parantur, atque instru-

mēta Virtuti. Hinc ille Æra, hinc marmora, hinc Imagines, & monumenta ſibi quærenda eſſe conſtituit. Ex hoc fundo aſſiduis, clariſque laboribus irrigato eos abundè fructus à ſe capiendos, quibus avitæ gloriȩ Pomȩrium quàm latiſsimè ampliaret. A qua præſtantiſsimi Viri Sententiâ vehementer gaudeo me in gradum reſtitui, aliena potiùs circa ipſum, quàm ipſum quærentem. Neque verò, dum iterum ALBANUM ipſum inquiro, illam dico oris, & totius corporis dignitatem, quæ effigiem animi ſupra Fortunam poſiti prodit, e-
nun-

nunciatque. Quod si Cœlestes Charites, ut est apud Hesiodum, Regum vultus suis manibus fingunt, illisque lumen quoddam afflant divinum, ut iis naturę invitamentis eosdem Populi ament simul, & vereantur, quid nostri Principis specie dignius? quid liberalius? quid augustius? Vultus ingenuus, decora facies, acres oculi, status elegans, forma Regia, & nullâ parte non felix; ad hæc illa proceritas corporis, quæ supra cæteros eminet, vel, ut Populorum animos gratiore vinculo flexa devinciat, ut nulla est in Iride major gratia, quàm quòd tam

pulchra, tam elata terram extentis utrinq; veluti brachiis tangat, & amplectatur: vel, ut ab ipsa altitudine ad suorum defensionem fortior esse noscatur, quemadmodum editiora loca solent arces occupare, ut Urbes validiùs tueantur. Ab iis verò gratiam colligere non ejus est Viri, cujus longè sunt pulchriora animi lineamenta, quàm corporis. Et quoniam in Pueritia, tamquam in Speculo, natura cernitur, in eâ annorum teneritate singularem quendam amorem ingenuarum artium sic arripuit, ut se tunc primùm prodentis animi ardorē illum

mi-

mirandum in modum obſtu-
peſcerēt ii, quorū curam ſum-
mâ docilitate, atque alacrita-
te ingenii invitabat. Infixam
adhuc illi, atque inſculptam
animis gerunt erectam, & e-
micantem indolem; quę, per-
inde ac Ver novum, reliquæ
vitæ proventum ſpondebat
uberrimum, & cujus admira-
tio nihil humile, nihil exi-
guum, aut mediocre, ſed ſum-
ma omnia, atque præclara à
tantis initiis expectari jube-
bat. Equidem excellentis in-
genii niſus nimio ſupra id ętatulæ aſſurgentes, quædam pu-
blicæ felicitatis elementa, at-
que præludia facilè interpre-

tabantur, neque porrò quidquam metuebant, ne se falsos habitura esset ea spes, quam ille certioribus argumentis in dies magis, magisque affirmabat. Isocratis est dictum, discendi cupidum multa discere: qua ego voce nego veriorem ullã emissam fuisse: Eam ille, alteramque Naturæ vocem, quæ cupiditatem omnibus gloriæ summam ingenerat, avidissimè combibit; statuitque occupare eum florem ætatis, omnique solidæ institutionis fruge in animum veluti comportatâ, ad eas laudes contendere, quibus firmiori ætati dignitas, & commen-

men-

mendatio, Senectuti authoritas comparatur. Non igitur ſplendido ſtudiorum obtentu ſegne otium tegere: nam plerumque, ut quiſque ingenioſiſſimus eſt, ita maximè laborem refugit, partemque ducit ingenii, oſtentationem deſidiæ. Regiam inſiſtenti honoris viam præſtò aderat eximia memoriæ vis, magnũ utique ad Sapientiam compendium. Ea verò quàm ſit illi obſequioſa, quàm non precariò pareat, quàm non in uſum modò, ſed etiam in admirationem ſplendeſcat, abunde commonſtrat admirabilis vigor, mira celeritas,

ſumma felicitas, quam præſetulit in tãtâ, quam ante Principatum ſuſtinuit, communium curarum cognitione, copiâ, varietate. Quo minùs mirari ſubit, ingenuarum cætum omnem, nexumque diſciplinarum certatim ſe ejus animo infudiſſe. Exiſtimatis Græcas litteras omnis eruditionis, & elegantiæ altrices unicas eſſe, iiſque ipſos doctrinarum fontes contineri? At quantâ illarum intelligẽtiâ polleat, docent publico uſui tradita monumenta, quibus nihil ad propagandam ſæculi gloriam, nihil ad aſſerendam Græci ſermonis digni-

gnitatem ſtatuo eſſe præſtantius. Eloquentiæ laudes, & manſueta Muſarum ſtudia requiritis? at præ validiſſimâ, dulciſſimâque hujus dicendi ubertate, evileſcunt aureæ catenulæ ex Herculis ore devolutæ: ut prætermittam nonnulla hujus etiam generis Poſteris tranſmiſſa, quæ ſummo judicio elaborata ad aliorum etiam inſtitutionem, regulamque proficiant. Nam Poëticas hilaritates quid attinet prædicare, cum in Muſarum Contubernio, ſinuque ipſo feliciter adoleverit, nec poſtmodùm niſi ab earum cantibus, aut graviorum curarum

allevationem peteret, aut ſeverioris ſupercilii ſtudiis gratiam, & ornamentum accerſeret? Neque enim abnuerim nullam illum avidiùs doctrinarum partem, quàm Sacras litteras, & Divinarum rerum ſcientiam coluiſſe: Theologicam præcipuè facultatem, quæ, ut Homericus Tireſia, ſola ſapit; & quem in terras Cœleſtem ignem non Prometheus aliquis ad exitium, ſed ad ſalutem adduxit ipſa Divini Patris Sapientia, & Verbum. Neque eam ſolùm Theologiam dico, quæ, aut impeditos interioris fori nexus, cauſaſque dijudicat; aut
ad

ad evertenda nova errorum portenta, externos hostes respicit, impetitque; sed illam in domestico pulvere disceptatricem contentiosam; quâ nullum firmius Religioni præsidium; cui subservientem Dialecticen, tanquam Herculis Clavam, meritò qui rem Catholicam perditam volunt, tantoperè pertimescunt. Eâ solidioris doctrinæ fruge corroboratũ ingenium ad Juris Pontificii cognitionem, sacramque illam Societatis humanæ, pacisque tuendæ magistram, Jurisperitiam impigrè advertit. Nimis avarè sentiunt de humanis ingeniis,

qui eadem nullum affirmant factura operæ pretium, nisi remisso reliquis facultatibus nuncio, uni se tantum, eidemque penitùs addixerint. Nam contra reputando, quemadmodum dissectio manus in digitos non illam debilitat, sed ad suos usus reddit expeditissimam, ita cognitio artium plurimarum mentis aciẽ exacuit, robur intendit, explet aviditatem. Quò circa egregius Adolescens ad omnẽ provocationem veræ laudis continuò exarsit; universæ cum profanæ, tum sacræ eruditionis indagini non imparem mentem appulit; &, cum

nihil

nihil tempus de ardore, nihil labor de aſſiduitate remitteret, minimo negotio factum eſt, non modò, ut nihil tam eſſet perplexum, quod non intimè pervaderet; ſed ut nuſquam ſuaviùs, quàm in iis ſtudiis conquieſceret. Hoc nimirum illud erat, quod quicumque eum noſcerent, ita laudarent, ut mirarentur, ita ſuſpicerēt, ut nunquam commendare deſinerent. Cumulabat commodè, gratiam nulla oſtentatio ingenii, nulla doctrinæ jactatio, quod ſciret eſſe à Doctorum elegantiâ remotiſſimum. Quare cum æqualibus ſuis ſic agebat, ut

à qui-

à quibus litterarum gloriâ ſecernebatur, cum iiſdem ſe ſermonis affabilitate , & vitæ conſuetudine exæquaret. Neque enim ſecus ingeniis , atque ſpicis agrorum pondus ineſſe arguit ipſa demiſſio, elatio fallaces, atque inanes accuſat . Minimè verò longum ſermonem ſibi depoſcunt, in eo flexu ætatis illecebris opportunæ, illibati mores, quos nullis incitamentis à virtute detorſit voluptas, Siren illa in Adoleſcentiæ freto poſita, quam qui ſemel intra muros, ideſt intra pectus admiſerit, excuſſo rationis gubernaculo, deviis itineribus
in

in omnem licentiam abripitur. Itaque ab eâ Biantis prę-ſcriptione nunquam deflectere; piè ut ſentias; honeſtè ut loquaris: animum in poteſtate, Cœleſtia ſolùm in bonis habere: laudis alienæ non invidus, ſuæ parcus eſſe: Amicitias, non quæ dulciſſimæ eſſent, quærere; ſed ita affici, ut quæ honeſtiſſimæ eſſent, duceret jucundiſſimas. Quem talibus, tantiſque ingenii, diſciplinæque præſidiis ad ſummum fortunæ cultum natura genuerat, ratio formaverat, voluntas incenderat, nefas erat ultra privato otio deliteſcere; ſed ad Reipubli-

cæ ufus, & commoda, tanquam in Arce Minerva Phidiæ, extolli, confecrariq́ue debuit. Cum enim à tot animi ornamentis clariſſimus eſſet, latere non potuit; cum publicæ utilitati, Romanæq́ue Sedis gloriæ longè addictiſſimus, non debebat. Præſertim cum ſuopte ingenio nihil ipſe delectaretur lucifugâ quâdam Sapientiâ, quæ intra parietes, ut Cinicus ille Lucernarius intra Dolium, concluſa, ſibiq́ue ſoli nata, nihil emolumenti in commune confert; nihil ad Reipublicæ commoda foras derivat. Vos autem beatiſsimas

Urbes meritò duxerim, Vetus,& Reatina; te, Sabinensis Provincia, felicissimam, in quas jus, & imperium obtinuit; quas, veteris verbi memor, Magistratum virum ostendere, sanctissimis legibus temperavit. Vos certissimis testimoniis confirmate Prudentiã, Æquitatem, Moderationem, in quarum Virtutum Insignibus longè splẽdidiùs, quàm in virgis, aut Lictoribus Majestatem circumtulit. Narrate probitatem, fidem, non labefactatam Amicorum gratiâ, non muneribus, suavissimo ariete, oppugnatam. Dicite in co-

gno-

gnoſcendis cauſis diligētiam, celeritatem in expediendis, in dirimendis integritatem; Cādorem, Honeſtatem, Religionem in conſilio habitam, non privata quædam compendia factitanda; ad quæ ſe demittere, id enimvero eſt, Juſtitiam artem facere, omnemque Præfecturæ dignitatem proterere, atque peſſundare. A quibus ille inquinamentis intantum abhorruit, ut non obſcura liberalitatis, atque clementiæ veſtigia reliquerit ad memoriam earum Urbium ſempiternam. Siquidem, ut miſſas faciam tot ingenuas familias, tot ſub-

leva-

levata Pietatis publicæ Domicilia; cujus obſecro, benignitatis fuit, reis, qui causâ exciderant in forenſi Judicio tantundem è privatis rationibus impertiri, quantum illis judiciali ſententiâ periiſſet? Ditâ earum rerum famâ, in hanc Urbis lucem evocatur; ubi eum publica expectatio non modò ad purpuram Senatoriam, ſed ad Summæ Majeſtatis, & Religionis pulvinaria deſtinabat. In hoc ampliſſimo Orbis Theatro quam mox, exaggeratâ quadam animi magnitndine, omnium Ordinum animos occupaverit, notius eſt, quàm

ut

ut à me lucem expectet: Hìc verò qui predicationē meam ſuis de tantâ Viri præſtantiâ judiciis longè non ſuperet, video neminem. Rariſſimi Exempli eſt, vel optimum quemque publici Conſilii Authorem, atque participem inoffenſo curſu induſtriam ſuam probare multis continenter Principibus, moribus, ut aſſolet, ingenioque diverſis. At, quem Innocentius XI. Apoſtolicis litteris exarandis præfecerat, eidem Summi Paſtores in hujus locum ſuffecti non modò eam dignitatem, quoad illis vita ſuppetiit, ratam in poſterum, fir-
mam.

mamque esse voluerunt ; sed clarissimis illum honorum accessionibus illustrandum puta. runt. Nam quòd ALEXANDER VIII., cum de supplendo Senatorum Collegio cogitaret, nihil antiquius habuerit, quàm ut ALBANUM maximè in eum Ordinem referret ; isthuc scilicet præcipuum, maximumque statuo ejus Pontificis operum, cujus annos in Principatu exactos latè fallitur, qui aliter, atque trium Horatiorum virtutem æstimat: ut enim hi magnorum exercituum animos, ut est apud Livium, soli gerebant; ita anni illi perpauci multorum fructus æquant, obscurant gloriam

ſæculorum.Perſpectã habebant ſapientiſsimi Pontifices ſummã Viri in pertractãdis animis dexteritatem, in captandis opportunitatũ articulis ſolertiam, in dubiis providẽdis caſibus ſagacitatem:laborioſum in negotiis, in periculis fortiſsimum, in cõſiliis ex tempore capiendis mirè felicem compererant. Animum tanquam in ſtatione ſemper erectum, indeſidem operam, quæque rebus arduis conſpectior eniteſceret, fidem, integritatem, cui ne livor quidẽ, in oculatiſsimâ prẹſertim Civitate, labem aſpergeret, non obſcuris experimentis didicerant. Ad hẹc, veriùs, quàm de Tibe-

rio dictum, negotia pro ſolatiis habere; tot tantiſque gerendis rebus, unum ſufficere, ipſum privatim omnia, ſingulaque curare, diſpicere, non alieno intellectu, aut mercenariâ Sapientiâ indigere: Apud Reges ſingulari exiſtimatione; apud exteras Nationes celebritate Nominis abunde pollentem eſſe. Mitto autem de hac Urbe, Curiaque dicere, in cujus oculis Principum humaniſsimus ferebatur, in cujus ore divinarum ejus laudum pręconia habitabant, nec committã, ut in re apertiſsimâ videar eſſe ſollicitus. Non tam præclarè agitur cum rebus humanis, ut qui gtaviſsimorum

munerum adminiſtri ſummum apud Principes gratiæ locum obtinent, reliquis eâdem operâ arrideant: ſive odiosâ adversùs æquales potentiâ, & criminationi obnoxiâ; ſive ingenio multitudinis, cui nihil difficilius, quàm prodeſſe, & placere. At juxta mecum omnes intelligitis, in ALBANO tot, tamq́ue prçclara judicia Principum cũ reliquorum ſtudio contendiſſe. Pervicit hoc ille excelsâ quadã, Cœleſtiq́ue virtute, quâ invidiam domuerat; incredibili morum ſuavitate, quâ amorem publicum provocabat. Quamobrem vix ullæ erant cauſæ operoſiores, quàm ut vulgaribus con-

confiliis expedirentur, de quibus non ad ipfum omnes referrent; raræ intèr Patricios difceptationes, quas Arbiter honorarius nō dirimeret, id etiā confecutus ingenii comitate,& opinione Sapientię,ut eos ipfos, cōtra quos fentētiā tuliffet, ęquos, pacatofque dimitteret. Quibus aut perturbatæ domefticę rati ones, aut fufceptæ cum aliis fimultates erant, in ejus finum fidefpectatiffimum querelas omnes, angores, fenfus intimos effundebant. Nihil erat, quod à conjunctifsimis fibi quifquam polliceri poffet, quod nō promptiùs ex hujus humanitate, & ftudio confequeretur. Ejus au-

thoritas apud omnes ſalutis Ara habebatur; Domus, commune in rebus arctis perfugiũ; Vox, Oraculum Civitatis. Nullo autem genere Officii impenſiùs capiebatur, quàm ut eorum conatus juvaret, in quibus eſſet aliqua non alieni à litteris ingenii ſignificatio; quarum Candidatis quotidie ejus limen obſidebatur, implebantur Atria; Fores impellebantur. Iis non modò authoritatem, nomenq; ſuum commodabat; ſed profuſis etiam largitionibus eorum inopiæ occurrebat, ut ab egeſtate, & ſquallore poſſent emergere, nec illiberalem quæſtum cęptarent: quorum ut pudori con-

ſuleret, ipſas ſupplicum preces interpellabat; quas nempe ſciret apud ſe nec, ſi honeſta peterentur, neceſſarias eſſe; nec, ſi injuſta, efficaces. Licèt autem à publicis curarum oneribus diſtrictiſsimo confertim obſtreperent, in ædes, imò verò in animum omnes admittere: Nõ magnitudinem negotiorum, non occupatam operam excuſare; ſed, ut eſt factus ad ingenium humanitatis, comiter appellare, benignâque oratione delinire, ut ſaltem ſpem bonam in Cenſum referrent, nequaquam oportere ratus, quemquã ab alloquio Principis triſtem, ut ajebat ille, diſcedere. Taci-

lum tibi, Græcia, optatius signũ eximiâ ejus benevolentiâ, ad fortunatè, beatèque de veteri Doctrinâ, atque Religione sperandum, video esse sublatum. Nunquam Septentrio avitæ Pietatis flãmis magis incaluit, quàm cum ille nobilissimum Sveciæ Regnum patrocinio cõplexus, amoris in illam sui spirantia quædam pignora in lectissimæ Juventutis egregiâ institutione palam exhibuit. Eam Principis humanitatem, omnesque demerendi studium mirè Familiares omnes ad Domini exemplum compositi exculpserant. Illos nimirum ita instituerat, ut quamvis generis clarita-

te

ejus gestorũ claritudine, atque splendore sibi pretiosissimum Censum, longè amplissimum Patrimonium, easque opes esse, quæ non incendio, non prædonibus, non naufragio perire, non annorum longinquitate imminui, alióque transferri possunt. O dignissimam eorum vocem, qui Summo Principi Sanguinis conjunctione proximi, eidem se adhuc proximiores ostendunt Cælestis animi imagine, tantæque imitatione virtutis! Hæc nimirum summa decora fuerunt in causa, ut in postremis Comitiis, tam constanti Senatorum suffragatione JOANNES FRANCISCUS CARDINALIS ALBANUS guberna-

naculis publicæ ſalutis admoveretur. Video cupidè expectari à vobis hunc locum, qui certè latior eſt, quàm ut illum hac temporis exiguitate percurram. Alter ab initis Comitiis mēſis agebatur, cum Romę vultus repentino pallore decoloravit vulnus illud toto Europę pectore acceptum, CAROLI II. Hiſpaniarum Regis interitus: quâ unius morte ingentium bellorum clades æquari non obſcurum iis erat, qui non numerarēt quem amitteremus Principem, ſed æſtimarent. Quotus enim quiſque erat, ad quem ille dolor non pertineret, cum in tanta Regnorum perturbatione, ne hunc quidem
Olym-

Olympi verticem cogitarent erupturi turbinis expertem futurum? Meministi, Roma, ejus diei, cum sordidata luctu, metu perterrefacta: Sed nolo faciem trepidæ Civitatis, nolo summã tristitiam ob oculos ponere. Quin eò solùm istud dictum volo, ut vos ab illa tempestastate, & caligine ad aspectum novi exorti Sideris, imò verò clarissimi Solis alliciam. Maturavit siquidem ea res electionem Principis, qui perdifficili Reipublicæ tempore non imparem mentem afferret tot sustinendis laboribus, quot esset haud dubiè in Principatus dotem, acerbissimam quidem, sed necessa-
riam

riam accepturus. Erecti, præsentisque animi Virum designare, & ALBANUM eligere, ejusdem consilii fuit. Neque enim docendi erant Senatores, quibus doctrinæ, quibus experientiæ subsidiis fultus esset: quàm illi explorata essent, atque comperta arcana intima latissimi in Terris Principatus; quem non secus à Principe cognoscendũ, quàm Fabulam ab Histrionibus, Testudinem à Cytharedo, non inscitè monuit Aristides: Nam ipsa tempora poscebant Principis ætatem integram, qua fiebat unicè, ut illum concupiscerent magis, quàm sperarent, qui rem ad calculos recepti moris

ris revocantes,humanis momẽtis Divina consilia expendebãt. Nihil igitur moræ interponendum duxerunt, quo minùs prima suffragatione ad summum fastigium extollerent eum virũ, cui publici commodi rationes omnes præstò essent,obsisterent nullæ. Obsisterent nullæ? O spes mortalium incertas, atque fallaces! O pulcherrimi consilii importunissimum hostem! O designationem dignissimam, quo minimè metuendum erat authore prope convulsam! Scio, me vos non tenere suspensos: ALBANUM ipsum loqueris, dicitis; isthuc jam pridem novimus. Novistis equidẽ: Sed,quod vos

rò commemorem, quo pacto ad ſociorum prope genua accideret, ad infimas obteſtationes procumberet, complecteretur, oraret ſingulos, ne ſeſe, Remque publicam in caſum darent; ne artes ſuas,& colorem fortaſſe virtutis aliquem in laudem traherent: ab aliis potiùs longè dignioribus undique ingruentibus in Eccleſiam calamitatibus validiora ſubſidia peterent: omnes in id argumentorum copias cogeret; omnes machinas admoveret. Dixerit hęc aliquis ad officioſam concertationem, urbanitatemque ſpectare. Sed neque illa admodùm perſequar, ut moleſtiſſima deſtinatio fortē

Virum in morbosum läguorem dederit; utque, cum nihilo segniùs Patres propositum urgerent, in affecto corpore validior animus tres ipsos dies, noctesque multiplici congressu clypeum non abjecerit, tantâque obstiterit orationis, vultusque constantiâ, ut Sæculum fortissimarum Urbium expugnationibus insignitum nullam ejus pectore Arcē viderit, aut laboriosiùs tunc obsessam, aut postea lætiùs expugnatam. Hæc etiam scilicet modica in illo fuerint, atque vulgata, quæ summæ virtutis apud alios haberentur. An non illa supra omnem fidem assurgunt; indictas eo nomine
Sup-

Supplicationes in Templis? vota ſuſcepta? doctiſſimos viros in conſilio adhibitos, qui obnitenti Religionem injicerent, ne publicum votum remoraretur? Quo piaculi metu obſtrictum animum, quid ſupererat, niſi ut ad extrema conſilia adigeret? Cujuſmodi autem illa fuerint, horret animus leviſſimè cogitare, nedum ſtudiosè moliri: fugam circūſpicere è Comitii ſeptis, ſi alicunde poſſet, demiſſo per feneſtram fune, Summi Cęlites veſtram fidem! ſplendidiſſimus evadere Fugitivus. Video vehementer vos cōmoveri tam ſolidâ, tamque inauditâ laude conſtantiæ: in hujus ſcilicet ſo-

cietatem non ſeſe offerunt temporarii naturæ impetus: nihil ex hac laude urbana comitas, nihil meditato conſilio quæſitus verecundiæ color, fucuſque decerpit. Scitis, nullam eſſe tam elaboratam fraudem, nullam tam operoſam nequitiam, quæ huc procurrere, & ſimulationis perſonam ſuſtinere tamdiu poſſit. Non habet hos nervos, non has vires exerit brevis illa, & elanguida, quæ ambitioni quandoque ſervit, larvata demiſſio. Harum porrò rerum tametſi Senatores ipſi graviores teſtes adſint; quàm ut aſſentatiunculæ cujuſpiam ſuſpicionem vereri poſſim; eadem tamen ab omni invo-

volucri metu asserebat Princeps ipse, apertus animi, cujus Oratio ex intimo sensu colorem duceret, ac generosior, quàm ut mentem accomodaret versutiis, technisque, quas Ancillis solùm relinqueret, ac Servulis Comicorum! Nihil quippe minùs, quàm ad Aulica integumenta natus, vultum ad ingenium naturâ, non ad speciem industriâ conformare didicit; nec, ut est apud veterem Scriptorem, aliud clausum in pectore, aliud in lingua prõptum habere. Dum hęc agerentur, in exitu erat annus Sæcularis, cum, summâ Expiationum celebritate, humano generi hospitalem sinum Roma

laxavit. In tantâ convenarum, advenarumque frequentiâ, quã tam non antea quisquam meminerat, Urbis visendæ studio, huc etiam confluxerunt, veneno depravatæ Religionis imbuti, multi mortales. Utinam mihi esset integrum, eos homines ubique disquirere, undique excire: in unum globum cogerem Universos; iisque associatus Vaticanas Ædes rectà peterem; postremò reseratis augustissimi Comitii postibus, hujusmodi arcanorum avidissimos in ipsum Lararium ferendis suffragiis constitutum inferrem. Agite verò, tunc dicerem, & oculati Testes otiosè perpendite hoc

om-

omne judicium, quod omnium gravissimũ jure censetur, apud vos verò fœdissimum in modum traducitur. Quantum, quæso, Salutationum, quantum Officiorum expectatis in hoc tam amplo, tamque sublimi Candidatorio fungendo munere? At Candidatus ante Aram devolutus in genua, pectus, atque ora singultu quatiens, sublatis ad Cœium palmis, demisso in terram capite segniter obmutescit. Ubi ambitus? ubi prensatio? ubi Comites? ubi Laudatores? ubi, ut inquit ille, omnia serviliter propter dominationem? docete, quem ambitiosus appellet comiter? quem sollicitus demisse

rogitet ? quem callidus salutet officiosè ? Mira consensione universi Senatus Supremus Sacrorum Arbiter salutatus omni collatæ Dignitatis jure se abdicat ; rē integrā ad Patres rejicit, utque novæ suffragationis Authores essent incredibili eosdem demissione, ac firmitudine obtestatur. Demum intentato, incussoque veluti telo Religionis obstrictus, ita submisit animum, ut nihil in vitâ graviùs tulisse, & ipse fateretur, & nemo unus ambigeret. Non ignoratis, opinor, illud Senecæ effatum : durum verbum ; Rogo. Accipite verò longè pulchrius documentum à Pontifice designato : du-

rum verbum; Accepto. Legistis de Rege Thæbano scriptum ad ostentationem ingenii,

——*pœnas, & quidem feret graves, Regnabit.*

Legite autem in CLEMENTIS vultu ingenuam confessionem summi doloris, quo gloriæ suæ infestissimus ita animi angitur, ut præ se Victimæ potius, quàm Sacerdotis, & quidem Summi, speciem ferat. Et quidem quamdiu contra omnium vota, veluti contra torrentem, brachia direxit? quàm laboriosi moliminis fuit minimè dedititium pectus pervincere? planè ut pateret, nihil ab illo magis ex despicientia

factum esse ; quàm imperare . Cajus Figulus, Consulatus repulsam passus , cum postridie Romani Cives, consulendi causâ , ad ipsum venissent ; Facessite hinc , dixit , Quirites; Consulere scitis; Consulem facere, nescitis . Audite nunc longè diversam Orationem Pontificis non quemquam juvare consilio renuētis;non Reipublicæ privatam operam sedulò impendere ; non laboris conditionem ullam detrectantis ; profitentis verò , honores se solùm suos , solùm Principatus gloriam abnuere , refugere , perhorrescere . Quòd si vos ad aliquos saltem Menses in Urbe subsistere rationes ve-

strae

ſtræ ſinerent, perpetua à ſuſceptis Principatus Inſignibns Pontificis ægrimonia doceret vos, hanc Orationem non in ore ipſius, ſed in corde naſci; verèque animi internunciam eſſe. Quæ verò præterea immortalia decora ſuſpiceretis! Nihil conſilii, nihil operæ prętermiſſum detergendis maximorum Regum odiis, ſtabiliendęque inter ipſos concordiæ: conſcriptas Armatorum copias, tutandis finibus: firmiore magiſtratu ſublevatam ingraveſcentem Annonam: Expiandis animorum noxis publicè præbitas in Templis aures: in Xenodochiis demiſſam Majeſtatem ferculis miniſtrandis:

In Valetudinariis ſuprema pietatis Officia è Catholico ritu à vitâ decedentibus perſoluta: Cujus quidem demiſſionis exẽplo è veſtro numero Fidei deſertor, ejuratis Calvini Caſtris, ad noſtra ſigna revolabit. Quo magis vos etiam ęquum eſt Sanctiſſimos illos pedes amplexu, & lacrymis occupare: ad avitam Religionem reſpicere, & ex errorum vepretis, ac ſaltibus ad amantiſſimi Paſtoris Paſcua, Cauláſque cõcedere. Ite autem, & talibus acceptis documentis, veſtro in patriam reditu, aut os occludite Pontificii nominis hoſtibus: aut lucem in vos ex hoc Vaticani Culmine derivatam,

latè illis, quod bene vertat, affundite. Tu verò, Sanctissime Pontifex, CLEMENS XI. Salve multùm optatissime. Quãquam verò nihil magis invitus, quàm verissimas tuas laudes audias, licet immortalium decorum tuorum prędicatione non movearis, tam singulari tamen exultantis Urbis gaudio, tã inusitata exterarum gentium gratulatione, tam constanti bonorum omnium de tua Cœlesti virtute judicio non potes non magnoperè delectari. Utinam autem fecisset Deus, ut mitiora tempora nactus esses: sed paulum illa turbari divini facilè cõsilii fuerit, ut tu eadem summâ

cum gloriâ mitiſsima faceres. Verùm à te ipſo optatiſsimæ ſerenitatis auſpicium capias. Collige ab intempeſtivo mærore animum tuum; quem omnem planè deterſeris, ſi de te minùs demiſsè, ideſt magis verè ſenſeris: ſi in tua incolumitate ſalutem publicam, Orbis felicitatem contineri judicaveris. Quod autem ſolùm in te conferre noſtrum hoc, imò verò tuum ingenuarum artiũ Domicilium poteſt, ex animo Deum precamur, ut Conſilia tua omnia, cæpta, cogitata bene, feliciterque proveniant: ut divinæ Virtutes tuæ amorem ſubditorum obtineant; amor ſecuritatem

pa-